

AKO OVPLYVŇUJE TYPOLOGICKÁ PRÍSLUŠNOSŤ TVORBU KOLOKÁCIÍ V CUDZOM JAZYKU, NA POZADÍ SLOVENČINY, NEMČINY A RUMUNČINY¹

Mária Vajičková – Marilena Felicia Luța

Ústav filologických štúdií, PdF UK Bratislava – Universitatea din București

Abstrakt: Pri osvojovaní si cudzieho jazyka učitelia sa zistia, že pri spájaní slov nemôžu vždy uplatniť základné gramatické (morfológické a syntaktické) a sémantické pravidlá daného cieľového jazyka a že spájateľnosť slov v cieľovom jazyku je niekedy odlišná od spájateľnosti slov v ich materinskom jazyku. V mnohých slovných spojeniach sa vyskytujú intra- a interlingválne gramatické, sémantické a diasystémové štylistické nepravidelnosti. Komunikujúci používajú pri tvorbe textu veľmi často typické, uzualizované, viac alebo menej ustálené a lexikalizované kombinácie slov, ktoré sú uložené v ich individuálnej sémantickej pamäti a v komunikácii sa aktivujú spontánne podobne ako jednoslovné lexémy alebo v podobe slovných asociácií. V predloženej štúdii predkladáme výsledky výskumnej sondy zameranej na porovnávanie vybraných ekvivalentných ustálených slovných spojení v troch jazykoch, a to v slovenčine, nemčine a rumunčine, teda v jazykoch patriacich do troch odlišných jazykových rodín. Na porovnávaných ekvivalentoch vidíme, ako môže vplývať odlišná jazyková typologická príslušnosť materinského jazyka na tvorbu ustáleného slovného spojenia v cudzom jazyku.

Kľúčové slová: spájateľnosť slov, kolokácie, kolokabilita, slovné asociácie, slovná zásoba, didaktika cudzích jazykov, osvojovanie si ustálených slovných spojení, východiskový jazyk, cieľový jazyk

Abstract: When learning a foreign language learners realize that it is impossible to always apply basic grammatical (morphological, syntactical) and semantic rules of the target language, and that linking words in the target language is sometimes different from the

¹ Štúdia vznikla v rámci projektu KEGA 042UK-4/2017 Lingvistický opis, didaktizácia a integrácia problematiky kolokácií ako relevantnej súčasť slovnej zásoby do učebných plánov a učebných materiálov pre vysokoškolské štúdium (Linguistic description, didactics and integration of collocations as the relevant part of the vocabulary in the curricula and teaching materials for higher education), ktorý bol podporovaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

linkability in their mother tongue. In many collocations some irregularities occur, such as intra- and interlingual grammatical, semantic and diasystemic stylistic irregularities. The communicators, while creating a text frequently use typical, usual, more or less fixed and lexicalized word combinations, which are stored in their individual semantic memory and which in communication are activated spontaneously, similarly as one-word lexemes or lexical associations. In this study, the results of a research aimed at the comparison of selected equivalent fixed collocations in three languages, namely in Slovak, German and Romanian, thus in languages from three different language families, are presented. On the compared equivalents we can see how the different typology of the mother tongue influences the creation of fixed collocations in the foreign language.

Key words: linkability of words, collocations, collocability, word associations, vocabulary, didactics of foreign languages, acquisition of fixed collocations, source language, target language

SPÁJATEĽNOSŤ SLOV

Východiskom pri výskume kolokácií je skutočnosť, že pri komunikácii sa len ojedinele používajú samostatné slová (*Pomoc! Hilfe! Ajutor! Výborne! Ausgezeichnet! Excelent!*²). Slová sa vyskytujú v spoločnosti iných slov, ktoré sú do istej miery vopred určené. Vzťahy, do ktorých slová vstupujú, sa môžu deliť najskôr na lineárne (horizontálne: syntagmy a vety) a vertikálne vzťahy. Vertikálne vzťahy sa ďalej môžu deliť na lexikálnoparadigmatické, ku ktorým patria napr. slovtvorné hniezda (*škola – Schule – școală; školský – Schul-/schulisch – școlar; školník – Hausmeister – portar la o școală; školopovinný – schulpflichtig – obligatoriu pentru școală, școlar, de școală*) alebo sémantické polia (*škola – Schule – școală; žiak – Schüler – elev; učiteľ – Lehrer – învățator/profesor (de liceu); vyučovanie – Unterricht – predarea lecțiilor/ore; prestávka – Pause – pauză; školský rok – Schuljahr – an școlar; prázdniny – Ferien – vacanță*), a na gramaticko-paradigmatické, ktoré vytvárajú deklinačné, konjugačné a komparačné paradigmy. Lineárne spájanie slov vedie k syntagmatickým vzťahom (*založiť školu – Schule gründen – a înființa o școală; chodiť do školy – zur Schule gehen – a umbla la școală; vysoká škola – Hochschule – instituție de învățământ superior*), v rámci ktorých existujú sémantické (*založiť školu = a) založiť inštitúciu, b) založiť vedeckú školu*) a/alebo gramatické vzťahy (*založiť školu = predikát + objekt vyjadrený akuzatívom*).

² Príklady uvádzame v troch porovnávaných jazykoch v poradí slovenčina, nemčina, rumunčina.

Spájateľnosť slov je teda daná nielen ich gramatickými vlastnosťami (morfologickými a syntaktickými kategóriami: *založiť školu* = predikát + objekt vyjadrený akuzatívom), ale predovšetkým ich sémantikou, ktorá limituje možnosť spájateľnosti slov. Na základe kvality spojenia medzi ich komponentmi a na základe charakteru sémantických vzťahov medzi nimi sa spravidla určujú tri druhy spojenia. Voľne sa môžu obmieňať slová v spojeniach *postaviť školu* – *eine Schule bauen* – *a ridica o școală*, ale *postaviť*– *bauen* – *a ridica* možno aj *nemocnicu* – *ein Krankenhaus* – *un spital*; *zatvoriť školu* – *die Schule schließen* – *a închide o școală*, ale aj *nemocnicu* – *ein Krankenhaus* – *un spital* atď. Tesnejšie sú spojené slová v syntagme *chodiť do školy*; spojenie označuje jeden denotát. Najtesnejšie sú spojené slová v syntagme *chodiť poza školu* – *die Schule schänzen* – *a chiuli* (= zámerne vymeškať vyučovanie), v ktorej nastal sémantický posun. Z uvedených príkladov vyplývajú nasledujúce typy slovných spojení: a) voľné slovné spojenie: *položiť knihu na stôl* – *das Buch auf den Tisch legen* – *a pune o carte pe masă*; *zapísať si poznámky do mobilu* – *sich etw. in das Mobiltelefon notieren* – *a scrie notițe în telefonul mobil*; b) tesné, ustálené slovné spojenie (kolokácia): *položiť otázku* – *eine Frage stellen* – *a pune o întrebare*; *slepá závisť* – *blinde Eifersucht* – *invidie oarbă*; *slepá ulica* – *Sackgasse* – *impas*; c) idiomatické slovné spojenie (frazéma): *mať na rováši* – *etw. auf dem Kerbholz haben* – *a avea la activ*; *byť u niekoho dobre zapísaný* – *bei jmdm. einen Stein im Brett haben* – *a se avea bine cu cineva*.

Na tému spájateľnosti slov upozornil v roku 1909 Ch. Bally vo svojom dvojzväzkovom diele *Traité de stylistique française*, v ktorom sa spomína vtedy ešte vágny pojem „groupements usuels“. Po ňom prišiel W. Porzig s pojmom „wesenhafte Bedeutungsbeziehungen“ v rovnomennom diele a v nadväznosti naňho E. Coseriu s prácou „Lexikalische Solidaritäten“. Generatívna gramatika označovala spájateľnosť slov do zmysluplných syntagiem pojmom „Selektionsrestriktionen“. Zaužívané je tvrdenie, že po prvý raz sa objavilo označenie „kolokácie“ v práci J. R. Firtha, jedného z hlavných predstaviteľov kontextualizmu, ktorý používa vo svojej teórii o spájateľnosti slov pojem kolokácie na označenie spojenia *weary day* (= *namáhavý deň* – *zi obositoare*). Pod kolokáciou rozumie spoločný výskyt slov v texte, teda použitie slov v texte s inými slovami. Denotatívny význam slov rozširuje o kolokačný význam. Kolokácia dopĺňa podľa neho pojem slova o nový významový prvok, ktorý získava toto slovo až vo vzťahu so slovami, s ktorými sa v texte používa. S. Bartsch (2004, 28 a nasl.) spochybňuje prvenstvo J. R. Firtha pri použití pojmu kolokácie, keď uvádza, že pojem kolokácie a opis fenoménu spájateľnosti sa podľa slovníka *Oxford English Dictionary* (1989) objavil už v 18. storočí. J. R. Firth však nesporne upozornil v novodobej lingvistiky na dôležitosť fenoménu spájateľnosti a vyvolal silnú vlnu vedeckého záujmu o tento jazykový jav. V slovenskej od-

bornej literatúre sa doterajšie práce o spájateľnosti slov („spoluvýskyte“, kookurencii jazykových jednotiek) zamerali na výskum spájateľnosti slov v syntaktických (J. Kačala), lexikálnych súvislostiach (A. Jarošová, M. Ološtiak, M. Ološtiak – M. Ivanová), lexikografických (P. Ďurčo) a lingvodidaktických so zameraním na vyučovanie nemčiny ako cudzieho jazyka (P. Ďurčo, M. Vajičková, I. Kolečáni Lenčová, S. Tomášková, P. Gergel, M. Šajánková, M. Charfaoui, K. Hromadová). V českej lingvistickej literatúre sa venuje kolokáciám F. Čermák, ktorý termín voľné spojenie odmieta. Zdôvodňuje to skutočnosťou, že väčšina slov má pomerne rozsiahlu, ale nikdy nie neobmedzenú (voľnú) kolokabilitu. Adekvátnejšie by bolo podľa neho pracovať aj s termínom neustálené slovné spojenie. V najnovších výskumoch kolokácií sa uplatňuje kognitívno-lingvistický prístup a metódy konštrukčnej gramatiky³.

K POJMU KOLOKÁCIE

V súčasnosti sa pojem „kolokácie“ používa: a) v abstraktnej rovine ako asociatívne spojenie slov na označenie syntagmatickej „znášateľnosti“; b) v konkrétnej rovine ako ustálené viacslovné pomenovanie na označenie syntagmatickej lexikologickej kategórie, ktorá sa v lexikálnom systéme jazyka nachádza medzi voľnými spojeniami a idiómami; c) v kognitívnej rovine sa používa pojem kolokácie na označenie kognitívnych procesov pri tvorbe mentálneho slovníka. Dáva sa do súvislosti s pojmom asociácie. Pričom je potrebné upozorniť na špecifickosť a kontextovú nezameniteľnosť pojmov asociácie, kolokácie a kookurencie. Asociácie⁴ sú slovné spojenia, ktoré vzniknú pri počutí istého slova na základe predchádzajúcich skúseností, môžu vytvárať lineárne (koordinatívne: *žiak a žiačka – Schüler und Schülerin – elev și elevă* alebo subordinatívne syntagmy: *žiak píše – der Schüler schreibt – elevul scrie*) alebo vertikálne (paradigmatické: *žiak – škola, Schüler – Schule, elev – școală*) vzťahy. Výskyt slov vedľa seba, to znamená nielen v bezprostrednej blízkosti, ale aj jeden- alebo n-krát vľavo alebo vpravo od „kolokantu/bázy“, sa označuje v aktuálnom ponímaní ako kookurencia lexikálnych prvkov.

Pojem kolokácie sa používa ako viac alebo menej ustálené spojenie, ktoré sa skladá z bázy/ kolokanta, ktorý je nositeľom hlavného významu, je sémanticky autonómny a v podstate sa používa v pôvodnom význame. Kolokátor je

³ Výpočet autorov a publikácií o kolokáciách alebo ustálených slovných spojeniach nie je na tomto mieste z priestorových dôvodov úplný. Pomerne rozsiahla bibliografia k téme kolokácie sa nachádza v publikácii Ďurčo – Vajičková – Tomášková (2019, 205–226).

⁴ K vzťahu medzi asociáciami a kolokáciami pozri tiež Vajičková (2015, 2016).

sémanticky závislý od bázy/kolokantu, v spojení nadobúda špecifický význam (niekedy prenesený a vtedy sa spojenie blíži k frazémam, pričom hranica je vágna). K báze *škola* máme kolokátory *chodiť*, *vysoká*, *materská* a pod. a kolokácie: *chodiť do školy* – *zur Schule gehen* – *a umbla la școală*; *vysoká škola* – *Hochschule* – *instituție de învățământ superior*; *materská škola* – *Kindergarten/Kindertagesstätte* – *grădiniță*, ale voľné spojenie *nová škola* – *die neue Schule* – *o nouă școală* (pokiaľ nejde napr. o takto označený nový umelecký alebo vedecký smer a pod.).

Pri určovaní hraníc medzi kolokáciami a frazémami sa môžeme opierať o nasledujúce vymedzenia (hoci v niektorých prípadoch určenie hranice nie je jednoznačné, ako sme to uviedli vyššie). Význam spojenia, ktoré môžeme určiť ako kolokáciu, je spravidla suma lexikálnych významov jednotlivých komponentov (s možnosťou minimálnych sémantických posunov: *vysoká škola*, *chodiť do školy*). Význam spojenia, ktoré sa označuje ako frazéma, nie je sumou lexikálnych významov jednotlivých komponentov. Pri použití jednotlivých lexikálnych komponentov alebo niekedy aj celého spojenia dochádza k idiomatizácii, teda k sémantickým posunom, desémantizácii. Sémantické posuny nastali v slovenskom spojení *čierny pasażier*; v nemeckom spojení *blinder Passagier*; v rumunčine neexistuje frazeologický štruktúrny ekvivalent, používa sa perifráza *persoană care călătorește la negru*, obsahujúca sému „čierny“ a lexikálny komponent *la negru*. Úplná desémantizácia celého spojenia nastala pri frazémach *mať niečo na rováši* – *etw. auf dem Kerbholz haben* – *a avea ceva la activ*; v nemeckom ekvivalente slovenského spojenia *bei jmdm. einen Stein im Brett haben*, ale len čiastočná desémantizácia nastala v slovenskom a rumunskom spojení *byť u niekoho dobre zapísaný* – *a se avea bine cu cineva*; úplná vo všetkých troch porovnávaných frazémach *nosiť drevo do lesa* – *Holz in den Wald tragen* – *a duce lemne în pădure*.

Hranica medzi kolokáciami a voľným slovným spojením sú plynulé a pri ich určení sa dokonca rozchádzajú aj jednotlivé teórie. V prípadoch, v ktorých sa ťažko určuje hranica medzi voľným a ustáleným slovným spojením, môžu pomôcť pri rozhodovaní konvencie, špecifické vlastnosti daného jazyka alebo aj kontrastívna analýza.

SÉMANTICKÉ, SYNTAKTICKÉ A MORFOLOGICKÉ VZŤAHY V KOLOKÁCIÁCH V KONFRONTÁCIÍ

Zisťovanie sémantických a syntaktických súvislostí medzi jednotkami v kolokáciách sa opiera o isté pozitívne formálne signály. Tie sa môžu prejavovať:
a) na oboch členoch (kolokante/báze a aj kolokáte), medzi ktorými sa reali-

zuje syntagmatický vzťah: *zaujímavá/pútavá kniha – ein interessantes Buch – carte interesantă/captivantă* (kniha = kolokant/báza); b) len na podradenom člene spojenia (*hovorí o knihe/filme – erspricht von einem Buch/einem Film – vorbește despre carte/film* (kniha = kolokát); c) ani na jednom člene spojenia (*prišiel včera – er ist gestern gekommen – a venit ieri*).

Predpoklady pre vznik kolokácií, ktoré sa nazývajú kolokačné determinanty, sú zakotvené v systéme jazyka a ich poznanie je potrebné na to, aby sme mohli vytvoriť zmysluplný text (v materinskom alebo v cudzom jazyku). Sú to vlastne formálne, sémantické a aj pragmatické vlastnosti lexikálnych jednotiek, ktoré možno rozdeliť do viacerých kategórií, a to na morfológické, sémantické alebo štylistické činitele ako kolokačné determinanty.

Vznik akéhokolvek slovného spojenia je primárne podmienený morfológickými činiteľmi, teda slovnodruhovou alebo gramaticko-sémantickou príslušnosťou, ktorá podmieňuje možnosť tvoriť navzájom syntagmy. Popri morfológických činiteľoch sú pre spájateľnosť slov do zmysluplných celkov rozhodujúce sémantické činitele. Sémantická kongruencia v syntagme predpokladá prítomnosť aspoň jednej spoločnej sémy (*čítať knihu – ein Buch lesen – a citi o carte; piť vodu – Wasser trinken – a bea apă*). Zmysluplná syntagma vzniká len z takých lexikálnych jednotiek, medzi ktorými je sémantický prienik. Kolokabilitu ako štylistickú vhodnosť alebo nevhodnosť použitia daného lexikálneho (alebo aj iného jazykového) prostriedku ovplyvňujú aj štylistické vlastnosti zvolených jednotiek (*piť vodu – Wasser trinken – a bea apă; ale slopať – saufen – a sorbi; chlípať vodu – Wasser lecken – a gâlgâi*), ktoré by mali byť kompatibilné so štýlom textu, v ktorom sa vyskytujú.

Všetky možné kolokáty danej lexikálnej jednotky tvoria jej kolokačnú paradigmu. Predpokladom fungovania lexikálnej jednotky v rôznych kolokáciách je stupeň jej kolokačnej potencie, od ktorej závisí to, či ide o a) monokolokabilné komponenty, ktoré sú charakteristické pre viacslovné pomenovania alebo frazeologické jednotky: *byť naporúdzi – a fi la dispoziție; mať poruke – an der Hand haben – a avea la îndemână; valné zhromaždenie – Generalversammlung – Adunarea Generală; gordický uzol – der gordische Knoten – nod gordian* alebo b) polykolokabilné slová, teda slová s veľkým kolokačným potenciálom: *základná, stredná, vysoká škola, chodiť do školy, škola života*.

Podľa morfológických vlastností delíme kolokácie na: verbálne, nominálne (substantívne a adjektívne/adverbiálne). Pri podrobnejšej klasifikácii vychádzame z morfológických vlastností slovenských kolokácií, ktoré sa s nemeckými a rumunskými ekvivalentmi nie vždy zhodujú, ako to vyplýva z uvedených príkladov. Na rozdiely poukážeme nižšie.

K verbálnym patria tieto modely: sloveso + substantívum v úlohe podmetu (*motor zhasol – der Motor starb – s-a oprit motorul; srdce tlčie – das Herz sch-*

lägt – inima bate); sloveso + substantívum v úlohe priameho predmetu (*vyvíjať film – einen Film entwickeln – a turna un film; dokázať niečo – etw. beweisen – a demonstra ceva*); sloveso + substantívum v úlohe nepriameho predmetu (*vyhovieť požiadavkám – den Bedingungen entsprechen – a îndeplini cerințele; vystaviť kritike – der Kritik aussetzen – a expune criticilor*); sloveso + predložkové spojenie (*spomínať na deň úmrtia – sich an den Todestag erinnern/sich des Todestages erinnern – Memento mori!; tešiť sa zo slávy – sich an den Ruhm freuen/sich des Ruhmes erfreuen – a se bucura de glorie; dať do pohybu – etw. in Bewegung setzen – a pune în mișcare*); sloveso + adverb (*stroho odpovedať (odvetiť) – knapp antworten – a răspunde (a replica) dur; cítiť sa sviežo – sich frisch fühlen – a se simți odihnit*).

Nominálne kolokácie sú substantívne, adjektívne, adverbialne. Vyskytujú sa v týchto modeloch: substantívum + substantívum v genitíve ako postponovaný genitívny atribút (*flaša vína – eine Flasche Wein – o sticlă de vin; balíček cigariet – ein Päckchen Zigaretten – un pachet de țigări; štipka soli – eine Prise Salz – un vârf de sare*); substantívum + adjektívny atribút (*vysoký vek – das hohe Alter – vârstă înaintată; pevné presvedčenie – feste Überzeugung – convingerea fermă*); adverbium + adjektívum/adverbium (*nevyliciteľne chorý – unheilbar krank – bolnav incurabil; celkom ticho – ganz ruhig – totalmente liniștit*); adjektívum + participium (*smrteľne zranený – tödlich verletzt – rănit mortal; hrubo podčiarknuté – fett unterstrichen – subliniat cu caractere aldine*); adjektívum + substantívum (*unavený zo života – des Lebens müde – obosit de viață*); adverbium + adverbium (*celkom ináč/inak – ganz anders – foarte diferit*).

Pri porovnávaní kolokácií v dvoch alebo viacerých jazykoch sa možno zamerať podobne ako pri frazémach na langový alebo parolový kontrastívny výskum, pri ktorom možno prípadne zohľadniť translatologické alebo lingvodidaktické aspekty. Primárne sa porovnáva štruktúra, sémantika a funkcia kolokácií v systéme alebo v texte. Pri viacsovných jazykových jednotkách, akými kolokácie sú, zohráva popri morfolologickej a syntaktickej charakteristike celého spojenia dôležitú úlohu aj ich komponentové zloženie a sémantické vzťahy medzi komponentmi. Idiosynkratický charakter kolokácií, teda skutočnosť, že vzťah medzi bázou/ kolokantom a kolokátorom je arbitrérny, a funkčná separácia a emancipácia⁵ jazykových tvarov pri ustálených slovných spojeniach spôsobujú štruktúrne a sémantické anomálie. Z toho vyplýva, že kolokácie je potrebné skúmať ako kombinácie osamostatnených jazykových tvarov. Pri hľadaní ekvivalencie v inom jazyku nie vždy možné uplatniť morfologickú, syntaktickú, lexikálnu, sémantickú alebo štylistickú zhodu. Nižšie uvedené príklady poukazujú na arbitrér-

⁵ Pozri Dolník (1997, 1998), Ďurčo (2017).

nosť kolokácií a na špecifickú kombinovateľnosť ekvivalentných lexém najskôr pri porovnávaní nemčiny a slovenčiny⁶ a následne aj s rumunčinou. V prvom príklade je slovenský preklad *ostrý* nemeckého slova *scharf* s možnými kolokáciami a semémami a ďalej sa dopĺňa o distribúciu pri rumunskom slove *ascuțit*. Intenzitu spojenia medzi bázou/kolokantom a kolokátorom určuje kombinačný rádius/rozsah⁷. Ak sa môže lexéma v rámci istého morfológicko-syntaktického štruktúrneho typu spájať len s veľmi obmedzeným počtom lexém, hovoríme, že má malý (úzky) kombinačný rádius/rozsah. Ak sa môže spájať s veľkým počtom lexém, hovoríme, že má veľký (široký) kombinačný rádius/rozsah. Kombinačné rozsahy dvoch alebo viacerých porovnávaných jazykov nie sú identické. Pre každý jazyk je typická špecifická štruktúra. Rozdiel medzi porovnávanými jazykmi sa viac vzťahuje na kolokátory ako na bázy/kolokanty. Kombinačný rádius pri porovnávaných bázach/kolokantoch je často identický, veľké rozdiely sú však pri kombinačnom rozsahu kolokátorov, ako to uvidíme pri nasledujúcom dvojsmernom porovnávaní kombinačného rozsahu slov *ostrý*⁸ – *scharf* – *ascuțit*.

scharf

- (1) ostrý: *scharfe Schere* – *ostré nožnice*, *scharfes Messer* – *ostrý nôž*
- (2) ostrý, štiplavý, pálivý: *scharfer Gulasch* – *ostrý/štiplavý guláš*, *scharfer Paprika* – *ostrá/štiplavá paprika*
- (3) ostrý, silný: *scharfer Geruch* – *ostrý/silný zápach*, *scharfer Wind* – *ostrý/silný vietor*; aber *scharfes Gehör* nur *ostrý sluch*, *scharfe Brille* nur *silné okuliare*:
- (4) ostrý, prenikavý: *scharfe Stime* – *ostrý/prenikavý hlas*, *scharfer Pfiff* – *ostrý/prenikavý hvizd*
- (5) ostrý, jasný, zreteľný: *scharfes Foto* – *ostrá/jasná fotografia*
- (6) prísny: *scharfe Kontrolle* – *prísna kontrola*, *scharf bewachen* – *prísne strážiť*
- (7) ostrý, prudký: *scharfer Widerstand* – *ostrý/prudký odpor*, *scharfe Kämpfe* – *ostré/prudké boje*
- (8) tvrdý, ťažký, namáhavý: *scharfe Arbeit* – *tvrdá práca*, *scharfes Training* – *tvrdý tréning*

ascuțit

- (1) *ascuțit*: *scharfe Schere* – *ostré nožnice* – *foarfece ascuțit*, *scharfes Messer* – *ostrý nôž* – *cuțit ascuțit*

⁶ Pozri Ďurčo (2017, 62–63).

⁷ Pozri Peňa (1998, 163), Konecny (2010, 295 a nasl.).

⁸ Kombinačný rozsah slov *ostrý* a *scharf* uvádzame podľa Ďurčo (2017, 62–63).

- (2) papricat, picant, iute: *scharfer Gulasch* – gulaş papricat/picant –, *scharfer Paprika* – ostrá/štipľavá paprika – ardei papricat/iute
- (3) ascuţit, puternic: *scharfer Geruch* – ostrý/silný zápach – miros ascuţit/puternic, *scharfer Wind* – ostrý/silný vietor – vânt ascuţit/puternic, aber *scharfes Gehör nur* – ostrý sluch – auz ascuţit, *scharfe Brille nur* – silné okuliare – ochelari puternici:
- (4) ascuţit, pătrunzător: *scharfe Stimme* – ostrý/prenikavý hlas – voce ascuţită/pătrunzătoare, *scharfer Pfiff* – ostrý/prenikavý hvizd – şuielat ascuţit/pătrunzător
- (5) distinct, clar, vizibil: *scharfes Foto* – ostrá/jasná fotografia – fotografie distinctă/clară
- (6) strict: *scharfe Kontrolle* – prísna kontrola – control strict, *scharf bewachen* – prísne strážiť – a păzi cu stricteţe
- (7) ascuţit, acerb: *scharfer Widerstand* – ostrý/prudký odpor – rezistenţă ascuţită/acerbă, *scharfe Kämpfe* – ostré/prudké boje – lupte ascuţite/acerbe
- (8) greu, tare, intens: *scharfe Arbeit* – tvrdá práca – muncă grea, *scharfes Training* – tvrdý tréning – antrenament intens

Ešte diferencovanejšia je distribúcia nemeckých a slovenských významov vychádzajúca zo slovenskej lexémy *ostrý* v nasledujúcich kolokáciách, doplnená o rumunské slovo *ascuţit*.

ostrý

- (1) *scharf*: ostrá sekera – *scharfe Axt*
- (2) *spitz(ig)*: ostrá ceruza – *spitziger Bleistift*
- (3) *scharf, hart*: ostrá kefa – *harte Bürste*
- (4) *grell*: ostré farby – *grelle Farben*
- (5) *scharf, heiß*: ostré protesty – *scharfe/heiße Proteste*
- (6) *scharf, streng*: ostrá/prísna kritik – *scharfe/strenge Kritik*

ascuţit

- (1) *scharf*: ostrá sekera – *scharfe Axt* – topor ascuţit
- (2) *spitz(ig)*: ostrá ceruza – *spitziger Bleistift* – creion ascuţita
- (3) *scharf, hart*: ostrá kefa – *harte Bürste* – perie ascuţit
- (4) *grell*: ostré farby – *grelle Farben* – culori vii
- (5) *scharf, heiß*: ostré protesty – *scharfe/heiße Proteste* – proteste ascuţite
- (6) *scharf, streng*: ostrá/prísna kritika – *scharfe/strenge Kritik* – critică acerbă/aspră

Po predstavení kombinačného rádia sa pozrieme na existujúce typológie ekvivalencie. Ekvivalenčné vzťahy medzi ustálenými slovnými spojeniami sú primárne dané jazykovými vlastnosťami ich komponentov, a to predovšetkým tým, či je kolokant monosémantický alebo polysémantický. Pri polysémantických kolokantoch je sémantická separácia lexém v jednotlivých jazykoch odlišná, pretože distribúcia lexém v kolokáciách je arbitrárna. Rozdiely vzniknú aj čiastočnou synonymiou semém komponentov v porovnávaných jazykoch. Kolokácie s polysémantickým kolokantom vytvárajú multivergentné ekvivalentné vzťahy, ako sme to videli vyššie. Sémantická ekvivalencia je prvoradým predpokladom pre určovanie ďalších vzťahov ekvivalencie. Okrem sémantickej ekvivalencie sa skúma aj formálna (štruktúrna) ekvivalencia.

Pri zameraní sa na počet zástupcov daného jazykového javu v jednotlivých porovnávaných jazykoch ide o kvantitatívnu ekvivalenciu, pri porovnaní kvalitatívnych parametrov ide o kvalitatívnu ekvivalenciu. Vo všeobecnosti sa pri ustálených slovných spojeniach vymedzujú tri typy ekvivalencie, a to mono-, poly- a semiekvivalencia. O monoekvivalencii hovoríme vtedy, ak je v porovnávaných jazykoch len po jednom zástupcovi daného jazykového javu (*štipka soli – eine Prise Salz – un vârf de sare*). Polyekvivalencia vzniká v prípade, keď v jednom z porovnávaných jazykov existujú minimálne dva synonymické tvary *zaujímavá/pútavá kniha – ein interessantes Buch – carte interesantă/captivantă; sich mit jmdm. auf einen Kaffee treffen – stretnúť sa s niekým na káve, stretnúť sa s niekým pri káve – a se întâlni cu cineva la cafea, a se întâlni cu cineva la o cafea*. Pri polysémantických lexikálnych komponentoch v ustálenom spojení môžu byť vzťahy ekvivalencie zložitejšie (*den Betrieb einstellen – 1. zastaviť prevádzku, 2. zavrieť podnik – 1. a opri funcționarea, 2. a închide firma*). O semiekvivalencii sa hovorí vtedy, keď sa komponenty kolokácie v jednom jazyku vyskytujú v druhom jazyku v identických, ale aj odlišných kolokáciách a ich priradenie k ekvivalencii nie je jednoznačné, pretože potenciálne kolokáty môžu vytvárať váгну sémantickú paradigmu (často ide o kolokácie s lexikálnymi komponentmi *velký, vysoký, dobrý* a pod. v komparatíve a superlatíve).

Pri kvalitatívnej ekvivalencii sa vychádza z vnútornej lexikálnej, lexikálno-sémantickej, morfolologickej a syntaktickej charakteristiky lexikálnych komponentov ustálených slovných spojení a určujú sa tri základné typy ekvivalentných vzťahov, pre ktoré sa používajú v odbornej literatúre viaceré pojmy, a to úplná, čiastočná alebo nulová ekvivalencia a tiež pojmy symetrická, asymetrická a symetricko-asymetrická (aproximálna) ekvivalencia. O úplnej (symetrickej) ekvivalencii hovoríme pri identickej sémantike, motivácii a aj identických lexikálnych komponentoch, o čiastočne identickej (symetricko-asymetrickej) ekvivalencii hovoríme pri sémantickej identite a čiastočne odlišnej štruktúre

lexikálnych komponentov a čiastočne odlišnej motivácii, o asymetrickej pri sémantickej identite a úplne odlišnej štruktúre lexikálnych komponentov, a teda aj motivácii.

Ekvivalenciu možno ďalej skúmať v systémovolingvistických súvislostiach alebo v konkrétnych textoch. Vychádzajúc zo systémovolingvistickej ekvivalencie pri frazémach, uviedol P. Ďurčo⁹ pre ekvivalenciu kolokácií nasledujúci systém variácií binárnej opozície vzťahov medzi štruktúrou (formou F) a významom (sémantikou S). Intralingválne a tiež interlingválne môže ísť o vzťah a) identity (I), b) privatívnej opozície (P) – jedna jednotka má znak, ktorý druhá nemá, c) ekvipolentnej opozície (E) – obidve jednotky majú znak, ktorý druhá nemá, d) disjunkcie (D) alebo e) graduálnej opozície (G) – rozdiel medzi jednotkami spočíva len v intenzite jedného znaku.

ZHODY A ROZDIELY V POROVNÁVANÝCH JAZYKOCH SPÔSOBUJÚCE POZITÍVNY TRANSFER A NEGATÍVNU INTERFERENCIU

V tejto časti poukážeme na niektoré zhody a rozdiely v konkrétnych príkladoch v porovnávaných troch jazykoch, ktoré sme uvádzali vyššie. Porovnáваме pritom lexikálnu, morfológickú a syntaktickú rovinu, pretože na týchto rovinách vznikajú najčastejšie interferenčné chyby.

Chyby na lexikálnej rovine sú spôsobené a) odlišnou uzualizáciou lexikálnych komponentov, ktorú je ťažko zdôvodniť, a tým aj predpokladať a systematizovať (*čierny pasažier* – *blinder Passagier* – doslovný preklad = slepý pasažier; *byť u niekoho dobre zapísaný* – *bei jmdm. einen Stein im Brett haben* – doslovný preklad = mať u niekoho kameň v doske; *dať do pohybu* – *etw. in Bewegung setzen* – doslovný preklad = posadiť do pohybu) b) rozdielmi v slovotvorbe (odlišné používanie derivátov, kompozít alebo slovných spojení). Na tieto systémové odlišnosti na lexikálnej rovine nás upozorňujú už prvé príklady, ktoré sme uvádzali vyššie, a to *škólnik* (v slovenčine derivátum) – *Hausmeister* (v nemčine kompozitum) – *portar la o școală* (v rumunčine slovné spojenie). Pri ďalších príkladoch je slovotvorná zhoda medzi slovenčinou a nemčinou pri použití kompozít, a to *školopovinný* – *schulpflichtig* – *obligatoriu pentru școală, școlar, de școală*. Slovotvorné odlišnosti sú pri rumunskom ekvivalente. Podobne vidíme zhody v slovotvorbe medzi slovenčinou a nemčinou pri jednoslovných ekvivalentoch *vyučovanie* – *Unterricht* – *predarea lecțiilor*

⁹ Pozri Ďurčo (2010, 2012 a 2017, 114).

ore; v rumunčine sa však používa slovné spojenie. K rumunskému *ore* existuje v slovenčine jednoslovný kontextový ekvivalent *hodina*. Typická prevaha v používaní kompozit v nemeckom jazyku sa prejaví aj v slovotvorbe nasledujúcich troch ekvivalentov *školský rok – Schuljahr – an școlar*; v nemčine sa používa kompozitum, v slovenčine a v rumunčine slovné spojenie. A ešte jeden príklad na odlišnú slovotvorbu a tým aj odlišnú syntaktickú konštrukciu porovnávaných ekvivalentov *vysoká škola – Hochschule – instituție de învățământ superior*. V slovenčine používame jednu z najčastejších syntaktických konštrukcií pri nominálnych ustálených slovných spojeniach, a to antepónovaný adjektívny atribút, v nemčine kompozitum a v rumunčine akuzatívny postpónovaný rozvinutý atribút. Už tieto príklady potvrdzujú tendenciu používať kompozitá v nemčine častejšie ako v slovenčine a rumunčine, ale nezaručujú žiadne jednoznačné pravidlo pre konkrétne príklady. Rozdiely medzi rumunčinou a slovenčinou sme zaznamenali aj v ďalších nominálnych kolokáciách v slovoslede: v slovenčine je adjektívny atribút antepónovaný (s výnimkou odborných názvov napr. *mačka domáca*), v rumunčine je postpónovaný (*vysoký vek – das hohe Alter – vârstă înaintată; pevné presvedčenie – feste Überzeugung – convingere fermă*).

Pri verbálnych slovných spojeniach zohráva dôležitú úlohu valencia slovesa a z nej vyplývajúce použitie prepozície. Nasledujúce tri ekvivalenty *chodiť do školy – zur Schule gehen – a umbla la școală* poukazujú na odlišné interlingválne použitie prepozícií *do – zu – la* a na intralingválne sémantické posuny pri použití prepozície *zu* v nemeckom spojení *zur Schule gehen*. V nasledujúcich troch príkladoch sa vyskytla vzácna zhoda pri použití priameho predmetu vo všetkých troch jazykoch *založiť školu – Schule gründen – a înființa o școală*.

Na dokreslenie obrazu o zhodách a rozdieloch doplníme ďalší príklad. Namiesto jednoslovného výrazu *spýtať sa – fragen – a întreba* môžeme v troch porovnávaných jazykoch povedať *položiť otázku – eine Frage stellen – a pune o întrebare*. V slovenskom, nemeckom a aj rumunskom verbo-nominálnom spojení sú identické len nominálne časti *otázka – Frage – întrebare*. Verbálne časti sú odlišné: v slovenčine je to sloveso *položiť = a pune = legen* a v nemčine *stellen = postaviť = a ridica*. V slovenskom a rumunskom spojení sú nominálne a aj verbálne časti identické *položiť – a pune*. Ako vidíme, čiastočná zhoda komponentov medzi nemčinou a slovenčinou môže spôsobiť interferenčné chyby. Medzi slovenčinou a rumunčinou v tomto konkrétnom príklade chyby nevznikajú. Zdrojom interferenčných chýb však môžu byť iné miesta, ako sme to videli vyššie.

Na morfologickej rovine sú rozdiely v deklinácii substantív. Slovenčina má z troch porovnávaných jazykov najrozvinutejšiu flexiu a nominálne gramatic-

ké tvary tvorí synteticky, nemčina aj rumunčina tvoria nominálne gramatické tvary analyticky pomocou člena. V nemčine sú prítomné zvyšky syntetickej flexie v genitíve a datíve silnej deklinácie maskulín a neutier, vo všetkých pádoch slabej deklinácie maskulín (*der Mensch – des/dem/den/die/der/den/die Menschen*), zvyšky implicitnej a aj explicitnej flexie v nominatíve a v datíve plurálu (*das Buch – die Bücher, den Büchern*).

V rumunčine môže byť člen: určitý, neurčitý, posesívny a demonštratívny, enklitický a proklitický. Člen preberá flexiu nominálnych slovných druhov, z čoho vyplýva bohatá interparadigmatická a intraparadigmatická homonymia rumunských gramatických morféme. Na druhej strane člen hrá významnú úlohu aj pri konverzii: pomocou člena sa substantivizuje akýkoľvek nominálny ohybný slovný druh. Na rozdiel od rumunčiny sa v slovenčine realizuje substantivizácia pomocou privlastňovacieho zámena (*svoje ja*), číslovky (*jedno a*) alebo deriváciou (*niktoš*). Rumunčina nemá privlastňovacie a druhové prídavné mená. Okrídlené výrazy ako napr. *labutia pieseň, Sifyfovská práca, Achillova päta, Adamov ohryzok, Pandorina skrinka, Ariadnina niť, Judášov bozk* sa v rumunčine prekladajú pomocou postponovaného akuzatívneho, resp. genitívneho atribútu: *cântec de lebdă, muncă de Sisif* (akuzatív), *călcâiul lui Ahile, mărul lui Adam, cutia Pandorei, firul Ariadnei, sărutul Iudei* (genitív). Inštrumentál v rumunčine nie je. Slovné spojenia v inštrumentáli sa v rumunčine prekladajú pomocou adverbialného výrazu (*jedným dychom „pe nerăsuflăte“*), alebo akuzatívom (*dobrym/zlym smerom „în direcția bună/rea“*). V rumunčine nie je činné prídavné prítomné a minulé, trpné prídavné ani slovesný vid. Slovné spojenia typu *chodiaca encyclopédia, IQ hojdacieho koníka, má v hlave vyupratované* sa do rumunčiny prekladajú pomocou zhodného adjektívneho atribútu (*enciclopedie ambulanta*), postponovaného akuzatívneho atribútu (*IQ de cal-balansoar*), resp. pomocou adverbia *perfect* a participia slovesa poukazujúceho na slovenské stavové perfektum (*are creierul perfect curățat*).

NA ZÁVER O KOLOKÁCIÁCH AKO DIDAKTICKOM PROBLÉME

Typologické jazykové rozdiely a nepredvídateľnosť kolokátora v ustálenom slovnom spojení spôsobujú aj u používateľov na vysokom stupni znalosti cieľového jazyka interferenčné chyby. Túto skutočnosť si uvedomujú didaktici a aj lingvisti predovšetkým v posledných rokoch a začali pracovať na projektoch zameraných na teoretický výskum, ako aj na tvorbu učebníc. Jedným z takýchto projektov je aj projekt KEGA *Lingvistický opis, didaktizácia a integrácia*

problematiky kolokácií ako relevantnej súčasť slovnéj zásoby do učebných plánov a učebných materiálov pre vysokoškolské štúdium, ktorého cieľom je poukázať na dôležitosť skúmaného jazykového javu v didaktickej praxi. V rámci projektu vznikla vysokoškolská učebnica *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*¹⁰ (2019), venujúca sa teórii o kolokáciách, a tri cvičebnice *Kollokationen I, II, III*¹¹ k témam podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. V uvedených troch cvičebniciach sa učitelia senzibilizujú na kolokácie, osvojujú a precvičujú si ich v lekciách vychádzajúcich z autentických textov, ku ktorým sú zostavené úlohy a cvičenia podľa trojkrovového modelu, a to prezentácia, nacvičovanie a použitie. Uvedený projekt sme predstavovali na nemeckých, ale aj na poľských, talianskych či rumunských zahraničných univerzitách pre študentov nielen s nemeckým jazykom ako cieľovým jazykom, ale aj slovenským jazykom ako cieľovým jazykom, a tak vznikla interlingválna konfrontácia, z ktorej čerpáme aj vyššie uvedené príklady.

Vo výskume nadväzujeme na doterajšie medzinárodné výsledky, v ktorých sa v didaktike cudzích jazykov v podstate presadzujú dve základné tendencie prezentovania a osvojovania si kolokácií: a) v abstraktnej rovine britského kontextualizmu s jednotlivými slovami ako centrami, uzlami, ku ktorým sa vľavo alebo vpravo pripájajú slová, ktoré sa s nimi „znášajú“, sú kompatibilné; b) kolokácie ponímané v konkrétnej rovine ako hotové jazykové celky.

Predstavitelia britského kontextualizmu zastávajú názor, že z didaktického hľadiska nie je podstatné to, či ide o voľné alebo ustálené slovné spojenie, a teda ani presné vymedzenie ustálených slovných spojení vo vzťahu k voľným slovným spojeniam, dôležité je prezentovanie všetkých jazykových jednotiek v kontexte (kolokačné rastery, priradovacie cvičenia a pod.) a ich kreatívne vzájomné priradovanie a spájanie do syntagiem.

V nemeckej didaktickej literatúre prevláda názor, že kolokácie sú samostatné lexikálne jednotky (akými sú jednoslovné alebo viacslovné lexémy alebo idiómy, frazémy), a preto by sa mali osvojovať mnesticky ako hotové jazykové celky (ako je to aj v nemeckej frazeodidaktike napr. podľa B. Wotjakovej, 1996). F. J. Hausmann v práci *Wortschatzlernen ist Kollokationslernen* (1984) označuje kolokácie za „poloprodukty“, skladajúce sa z voľnejších a ustálenej-

¹⁰ Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*. Nümbrecht: Kirsh-Verlag.

¹¹ Cvičebnice *Kollokationen I, Kollokationen II, Kollokationen III* zostavil autorský kolektív P. Ďurčo, M. Vajičková, M. Charfaoui, A. Fábová, K. Hromadová, P. Gergel, I. Kolečani Lenčová a S. Tomášková. Cvičebnice nadväzujú na pôvodne vydanú publikáciu Ďurčo – Vajičková et al. 2016. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.

ších častí (kolokátorov). Kolokátory (ako ustálenejšie časti slovného spojenia) by sa mali prezentovať a osvojovať spolu s kolokačnými partnermi (*mrhať časom – Zeit verschwenden – a pierde vremea*), pretože ich kolokačný výskyt je nepredvídateľný a ťažko možno nájsť morfológické alebo sémantické pravidlá, ktoré by jednoznačne predurčovali ich spájateľnosť.

Na záver možno konštatovať, že kolokácie (ustálené slovné spojenia) majú v jazykovom systéme, ale aj v texte významné miesto na pozadí pojmov voľné slovné spojenie, ustálené slovné spojenie a frazéma alebo idióm, a preto je potrebné upriamiť väčšiu pozornosť na tento jazykový jav v didaktike cudzích jazykov a aj vo vyučovacej praxi. Na mnohé jazykové systémové a aj textové súvislosti upozorní kontrastívny výskum jazyka. Didaktické súvislosti sa často otvárajú a aj osvetľujú pri porovnávaní jazykového systému a jazykovej praxe vo viacerých jazykoch. Vďaka osamostatňovaniu gramatických tvarov z gramatickej paradigmy (separácia) v kolokáciách a arbitrážnosti vzťahu medzi formatívom a sémantikou, ako aj nepravidelným a nepredvídateľným sémantickým posunom môžu byť špecifické jazykovotypologické vlastnosti zdôvodnením interferenčných chýb (ako sme to uviedli vyššie). Ich poznaním, systematickým opisom a didaktickým spracovaním možno takýmto chybám predchádzať, ako to naznačujú ojedinelé výskumné sondy. Táto problematika by si však vyžadovala ďalší podrobný výskum.

Literatúra

- Bally, Charles. 1909. *Traité de stylistique française*. Heidelberg: C. Winter.
- Bahns, Jens. 1987. „Kollokationen in englischen Wörterbüchern“. *Anglistik und Englischunterricht*. 32. Jg.: 87–104.
- Bahns, Jens. 1996. *Kollokationen als lexikographisches Problem: Eine Analyse allgemeiner und spezieller Lernerwörterbücher des Englischen*. Tübingen: Niemeyer, VII. Lexicographica: series maior.
- Bartsch, Sabine. 2004. *Structural and functional properties of collocations in English: A corpus study of lexical and pragmatic constraints on lexical co-occurrence*. Tübingen: Narr.
- Buhofer, Annelies Häcki – Marcel Dräger – Stefanie Meier – Tobias Roth. 2014. *Feste Wortverbindungen des Deutschen. Kollokationenwörterbuch für den Alltag*. Tübingen: Narr Francke Attempo Verlag.
- Burger, Harald. 2007. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Coseriu, Eugenio. 1967. „Lexikalische Solidaritäten“. In *Poetica 1*, 293–303. Bd. 2. Hg. v. Frankfurt: Lektürekolleg zur Textlinguistik.

- Čermák, František. 2006. „Kolokace v lingvistice“. In *Kolokace. Studie z korpusové lingvistiky*, 9–16. Praha: Nakladatelství Lidové noviny/Ústav Českého národního korpusu.
- Dolník, Juraj. 1987. „Logické princípy organizácie slovnej zásoby“. *Slovenská reč*, 3: 129–138.
- Dolník, Juraj. 1997. „Jazykové princípy vo výstavbe frazém“. In *Frazeologické štúdie II. venované prof. PhDr. Jozefovi Mlackovi, CSc.* Ed. Peter Ďurčo, 36–44. Bratislava: Stimul.
- Ďurčo, Peter et al. 2010. *Feste Wortverbindungen im Kontrast*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda. 96.
- Ďurčo, Peter. 2012. „Typológia ekvivalentnosti vo frazeológii. Na príklade ruských, slovenských a nemeckých parémií“. In *Slovo v slovníku. Aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika)*. Ed. Klára Buzássyová – Bronislava Chocholová – Nicol Janočková, 91–102. Bratislava: Veda.
- Ďurčo, Peter – Mária Vajičková et al. 2016. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Ďurčo, Peter – Mária Vajičková et al. 2017. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch. 2., neu bearbeitete und erweiterte Aufl.* Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Ďurčo, Peter – Mária Vajičková et al. 2019. *Kollokationen I. Ein Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Ďurčo, Peter – Mária Vajičková et al. 2019. *Kollokationen III. Ein Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Ďurčo Peter – Mária Vajičková – Simona Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Hromadová, Katarína – Monika Šajánková – Peter Ďurčo. 2015. Evaluation des Testverfahrens zum Projekt „Kontrastive Analyse der festen Wortverbindungen im Deutschen und Slowakischen“. *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*, Jg. 7, H. 1: 90–105.
- Firth, John Rupert. 1957. „Models of meaning“. In *Papers in Linguistics 1934–1951*. John Rupert Firth, 190–215. London: Oxford University Press.
- Garančovská, Lenka. 2013. *Slovensko-rumunský frazeologický slovník. Dicționar frazeologic slovac-român*. Bukurešť: Editura Universității din București.
- Gergel, Peter. 2018. „Kollokationsprofil des Substantivs ‚Freundlichkeit‘“. In *Studies in Foreign Language Education 10*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Hausmann, Franz Joseph. 1984. Wortschatzlernen ist Kollokationslernen. Zum Lehren und Lernen französischer Wortverbindungen. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts*. 31. Jg.: 395–406.
- Ivanová, Martina. 2013. „Kolokácie v korpuse, viac-slovné pomenovania v slovníku (úvodné poznámky k príprave slovníka viac-slovných pomenovaní)“. In *Jazyk je*

- zázračný organizmus ... Metamorfózy jazyka a jazykovedy: zborník príspevkov venovaných prof. PhDr. Ivorovi Ripkovi DrSc., emer. Prof. PU, pri príležitosti jeho životného jubilea*, 132–147. Prešov: FF PU.
- Jarošová, Alexandra. 1999. „Problém vyčleňovania ustálených lexikalizovaných spojení pomocou štatistických nástrojov“. *Jazykovedný časopis*, roč. 50: 94–100.
- Jarošová, Alexandra. 2007. „Problémy vymedzenia kolokácií“. *Jazykovedný časopis*, roč. 58, č. 2: 81–102.
- Juhász, János. 1970. *Probleme der Interferenz*. Budapest.
- Kačala, Ján. 2002. „Syntax lexikalizovaných spojení“. In *Bratislava: Studia Academica Slovaca*. Ed. Jozef Mlacek, 100–110. Bratislava: Stimul.
- Konecny, Christine. 2010. *Kollokationen. Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*. München: Martin Meidenbauer [Forum Sprachwissenschaften; 8].
- Kratochvílová, Iva. 2011. *Kollokationen im Lexikon und Text. Mehrwortverbindungen im Deutschen und Tschechischen*. Berlin: LIT Verlag.
- Kralčák, Lubomír. 2005. *Analytické verbo-nominálne spojenia v slovenčine. Synchronno-diachrónny pohľad*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Kučerová, Eleonóra. 1974. „Z problematiky slovných spojení. (Lexikalizované spojenie ako pomenovacia jednotka.)“. In *Štúdie z porovnávacej gramatiky a lexikológie*. Ed. Štefan Peciar, 7–40. Bratislava: Veda.
- Leisi, Ernst. 1971. *Der Wortinhalt. Seine Struktur im Deutschen und Englischen*. Heidelberg: Quelle und Meyer.
- Ološtiak, Martin, ed.. 2015. *Viacslovné pomenovania v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta PU.
- Ološtiak, Martin – Martina Ivanová. 2013. *Kapitoly z lexikológie. Lexikálna syntagmatika a viacslovné pomenovania*. Prešov: Filozofická Fakulta PU.
- Porzig, Walter. 1973. Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen. In *Wortfeldforschung*. Hg. v. L. Schmidt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. Darmstadt, 78–103 (zuerst in: Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur 58, Halle 1934).
- Reder, Anna. 2006. *Kollokationen in der Wortschatzarbeit*. Wien: Praesens.
- Sinclair, John Mc Hardy. 1991. *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Steyer, Kathrin, ed. 2004. *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest. Jahrbuch 2003*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Steyer, Kathrin. 2013. *Usuelle Wortverbindungen. Zentrale Muster des Sprachgebrauchs aus korpusanalytischer Sicht*. Tübingen: Narr Verlag.
- Tomášková, Simona. 2018. *Pragmatische Aspekte des Gesprächs*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária – Simona Tomášková. 2014. „Zum Gespräch unter linguistischen und didaktischen Aspekten“. In *Studies in Foreign Language Education 6*. Ed. Gabriela

- Lojová – Mária Kostelníková – Mária Vajičková, 138–150. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária. 2014. „Koloakácie vo vyučovaní cudzích jazykov“. *Romanoslavica*. Roč. 50, č. 2: 113–127.
- Vajičková, Mária. 2015. „Assoziationen versus Kollokationen“. In *Studies in Foreign Language Education* 7, 191–208. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária. 2016. „Wie ist der Einfluss von Assoziationen auf den Erwerb von Kollokationen“. In *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*. Ed. Peter Ďurčo. Wien: LIT-Verlag.
- Vajičková, Mária – Peter Ďurčo et al. 2018. *Kollokationen II. Ein Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Viehweger, Dieter. 1987. „Kollokationen“. In *Bedeutungen und Ideen in Sprachen und Texten*. Neumann, Werner – Bärbel Techtmeier, 227–237. Berlin: Akademie-Verlag (= Sprache der Gesellschaft. 2).
- Wotjak, Barbara. 1996. „Redewendungen und Sprichwörter. Ein Buch mit sieben Siegeln?“ *Fremdsprache Deutsch* 2, H. 15: 4–9.
- Wotjak, Barbara – Antje Hein. 2005. „Zur Abgrenzung und Beschreibung verbnominaler Fügungen. (Wortidiome, Funktionsverbgefüge, Kollokationen)“. *Deutsch als Fremdsprache*. 42. Jg., Heft 3: 143–153.
- Zimmermann, Malgorzata. 1981. „Zum Begriff der Kollokation in der Sprachwissenschaft und der Glottodidaktik“. *Glottodidactica* 14, 61–68.

prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Ústav filologických štúdií
Pedagogická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
vajickova@fedu.uniba.sk

Conf. Dr. Marilena Felicia Luța
Departamentul de Filologie Rusă și Slavă
Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
Universitatea din București
str. Pitar Moș 7–13
010451 București
felicia.luta@lils.unibuc.ro